

Tarih İncelemeleri Dergisi
Cilt/Volume XX, Sayı/Number 2
Aralık/December 2005, 173-176.

Minorities in Greece: Aspects of a Plural Society, ed. Richard Clogg, Hurst & Company, London 2002, ISBN 1-85065-706-8, xix + 203 s.

Oxford Üniversitesi'ne bağlı St. Antony's College akademik üyesi olan ve Çağdaş Yunan tarihi üzerine önemli çalışmaları bulunan Richard Clogg'un editörlüğünde yayımlanan bu kitap, esasen 1994 yılında St. Anthony's College'de düzenlenen bir toplantıda sunulan bildirilerden oluşmaktadır. Fakat kitap, Clogg'un da belirttiği üzere (s. xv) kendi iradesi dışındaki bir takım faktörler sebebiyle önemli bir gecikmeden sonra 2002'de basılabiştir.

Yunanistan, Balkanların, etnik ve dinî bakımdan nisbeten en homojen ülkelerinden biridir. Ülkenin nüfusu, 2004 yılı itibarıyla 10.939.605'tir. Din ve dil kriterleri bakımından son kayıt olan 1951 nüfus sayımına göre nüfusun % 97'si Ortodoks Hıristiyan ve % 95'inin ana dili Yunanca'dır.

Yunanistan'da küçük dinî, etnik ve linguistik azınlıklar olmakla birlikte 1990'lı yıllarda ülkeye çoğu Doğu Avrupa'dan olmakla üzere yerli nüfusun %10'una ulaşan büyük göç akınları gözlemlenmiştir. Böylece tarihî olarak dışa göç veren Yunanistan, son yıllarda göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Şüphesiz bunda Yunanistan'ın AB üyeliği sebebiyle sahip olduğu ekonomik refahın da payı büyüktür. Bununla birlikte başta Atina olmak üzere Selânik'te yoğunlaşan Ortadoğu, Güney Asya ve Afrika kökenlilerin, hele de günümüzde Yunanlı nüfusun gerileme sürecinde bulunduğu göz önüne alınırsa, yakın gelecekte Yunanlı halk arasında rahatsızlık ve endişe yaratması kaçınılmazdır.

Yunanistan'ın azınlıkları üzerine yazılanlar oldukça azdır. Bu kitap ile söz konusu literatür eksikliğine bir katkıda bulunulması düşünülmüştür. Kitap, Eski Takvimciler, Katolikler, Protestanlar, Yahudiler, Müslümanlar (Türkler, Pomaklar ve Çingeneler), Ermeniler, Ulahlar, Slavlar, Sarakatsani'ler ve Yabancılar ile ilgili bölümlere sahiptir. Bu azınlık grupları hakkında tarihî arka planları ile birlikte temel bilgiler vermek, ayrıca kitabın amaçları arasında sayılmıştır.

"Katkıda Bulunanlar Hakkında" (ss. vi-viii) adlı kısımda, yazı sahiplerinin çalıştıkları veya bağlı buldukları yerler ile çalışmaları hakkında kısa tanıtıcı bilgiler verilmiştir.

Richard Clogg, "Sunuş" (ss. ix-xix) yazısında, Yunanistan'ın azınlıkları ile ilgili bilgiler vererek Yunanistan'ın azınlık kavramına yaklaşımı ve bu kavram karşısındaki hassasiyetini de genel bir tablo halinde ortaya koymuştur. Clogg, kitapta iki grubun yer almadığını belirtmektedir. Bunlardan ilki Arvanitlerdir. Ortaçağlarda Yunan topraklarına göç etmiş olan Arnavut kökenli ve Ortodoks itikadında olan bu insanlar yakın zamanlara kadar arvanitika denilen Yunanca, Türkçe ve Slavca karşını bir dil konuşsalar da, daha Yunan bağımsızlığı öncesi devirlerde Yunanlılaşmışlardı. Diğer grup ise Epir'de Arnavutluk sınırında yaşayan ve sayıca az olan Arnavut Çam'lardır. Çoğunluğu Müslüman olan bu insanlar, din ayırımı temeline dayanan Türk-Yunan nüfus mübadelesi sırasında Yunan hükümeti tarafından etnik Arnavut olmaları sebebiyle mübadeleye dahil edilmemişlerdir.

Kallistos Ware, "Eski Takvimciler (Old Calendarists)" (ss. 1-23) adlı yazısında 1924 yılında Yunan hükümeti ve Yunan Kilisesi'nin Kutsal Sinodu tarafından Gregoryen takvime geçilmesine rağmen inatla Jülyen takvimini kullanan bu dinî azınlığı incelemiştir. Ortodoks Hıristiyan nüfusun yaklaşık %5'ine tekabül eden Eski Takvimciler, mevcut kilisenin otoritesini reddederek, paralelinde kendi hiyerarşi ve manastırlarına sahiptirler.

Charles Frazee, "Katolikler" (ss. 24-47) ile ilgili yazısında bu cemaatin Yunanistan'ın büyük dinî azınlıklarından biri olduğundan bahisle günümüzde Atina ile Syros ve Tinos adalarında 53.000 kadar katolik inancına sahip kimsenin bulunduğunu belirtmektedir. Yunanistan'da Katolik kilisesinin varlığı, XIII. yüzyıl başlarına, 1204 yılındaki IV. Haçlı seferine kadar geriye gitmektedir. Bu tarihten günümüze kadar olan tarihî süreç içerisinde Katoliklerin genel durumu ile kilise teşkilâtı ve sorunları incelenmiştir. Ayrıca Bizans ayinine sahip Katolik grubun varlığı da yazıda ifade edilmiştir.

John I. Iatrides, "Evangelikaller (Protestanlar)" (ss. 48-63) başlıklı yazısında Protestanların, kimlikleri ve inançları hakkında Yunan toplumundaki kafa karışıklığı ile genelde görmezlikten gelme şeklindeki hoşgörüsüzlüğün etkilerini hissettiklerini yazmaktadır. Misyonerlik faaliyetleri zaman zaman ülkede rahatsızlık ve tepkilere sebep olmaktadır. Bugün 12-15.000 kadar bir nüfusa sahip olan Protestanların teşkilât yapıları, dogmaları, faaliyetleri ve sorunlarına değinilmiştir.

Steven Bowman, "Yahudiler" (ss. 64-80) adlı yazısında Yunanistan'da İkinci Dünya Savaşı öncesinde 55.000'i Selânik'te olmak üzere 75.000 kişilik bir nüfusa sahip olan Yahudilerin bugün 5.500 kişi kadar kaldıklarından hareketle tarihî süreç içerisinde Yahudilerin genel durumunu incelemiştir.

Ronald Meinardus, "Müslümanlar: Türkler, Pomaklar ve Çingeneler" (ss. 81-93) ile ilgili yazısında resmen tanınan bir azınlık olan Müslümanların siyasi açıdan son derece hassas bir konu teşkil ettiklerini belirtmektedir. Meinardus, 1923 Lozan Konferansı'ndan itibaren çizdiği tarihî perspektiften hareketle günümüz sorunlarına

ağırlık vermiştir. Yunanistan için millî güvenlik meselesi olarak algılanan Müslüman azınlık, Batı Trakya üzerinde Türkiye tehdidinin bir aracı görülümekte, bölgenin olası bir Türk askerî harekâtıyla 2. Kıbrıs olması, hatta daha ileri giderek Türkiye tarafından ilhak edilmesi korkusunun kaynağını oluşturmaktadır. Müslüman azınlık içerisinde azınlık olan Pomaklara karşı kurnaz Yunan siyasetine de yer verilmiştir. 1920'li yıllarda Müslüman nüfusun 1/10'u Pomak iken bugün bu oran 1/4'e dayanmıştır. Yazıda 1967'de askerî cuntanın iktidarı ile birlikte Türklere uygulanan ayırımlar, baskılar ve sosyal ve ekonomik hak ihlallerine yer verilmiştir. 1990 yılında Yunan hükümeti ve muhalefetinin Türk azınlığa karşı ortaklaşa aldığı kararlar ve tedbirlerden de bahsedilmiştir (s. 91).

I. K. Hassiotis, "Ermeniler" (ss. 94-111) adlı yazısında Yunanistan'da Ermeni varlığının iki dönemde, birincisi 400 yıllık Osmanlı idaresi sırasında ve ikincisi XIX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, oluştuğunu ifade etmektedir. Bu ikinci oluşumda katliamlardan kaçan Ermeniler öncelikle adalara, siyasî mülteciler ve aktivistler Atina, Selânik ve Girit'te yerleşerek küçük Ermeni azınlığı oluşturmuşlardır. Hatta 1915 Ermeni Soykırımı'ndan (!) kurtulabilenler de gelmiştir. 1940 nüfus sayımına göre ana dili Ermenice olanlar 26.827 kişidir. Hassiotis ağırlıklı olarak XIX. yüzyılın sonlarından günümüze kadar olan sürede Ermenilerin Yunanistan'a gelip yerleşmelerini ve Türkiye karıştılgından kaynaklanan Ermeni-Yunan yakınlaşmasını, başka bir ifade ile Ermeni diasporasının Yunanistan ayağını ve faaliyetlerini ele almıştır.

T. J. Winniffrith "Ulahlar" (ss. 112-121) başlıklı yazısında Aroumanian'lar olarak da bilinen ve genelde Pindus dağlarında yaşayan Ulahların 1951 sayımına göre nüfuslarını 39.885 olarak vermekte fakat süregelen asimilasyon neticesinde nüfuslarının 20.000 kadar olduğunu tahmin etmektedir. Yunanistan'da etnik azınlık olarak tanınmayan Ulahların Romenlerle akrabalıklarına rağmen gayrı Yunan bir kimlik talepleri de söz konusu değildir. Winniffrith, tarihten günümüze Ulahların Yunanistan topraklarındaki genel durumuna değinmiştir.

Anastasia Karakasidou, "Yunanistan'da Kültürel Gayrı meşruluk: Slav-Makedonlar" (ss. 122-164) adlı yazısında Yunanistan için diğer önemli ve sorunlu bir azınlığı ele almıştır. Slav-Makedonların son yüzyıllık süreç içerisinde yaşadıkları olaylar, kimlikleri, millî bilinçleri, Yunanlılarla meydana gelen çatışmalar ve sorunlar, nüfus hareketleri, eğitim meseleleri gibi konular incelenmiştir.

John Campbell, "Sarakatsani ve Kleft Geleneği" (ss. 165-178) adlı yazısında hayvancılıkla uğraşan ve göçebe hayat tarzlarından ötürü Türk fatihlerce pejoratif olarak Karakaçanlar diye adlandırılmış olan Ortodoks inancına sahip Sarakatsani'leri incelemiştir. Yazar, yaptığı antropolojik bir saha araştırmasına göre nüfuslarını 1950'li yıllarda 80.000'den fazla tahmin etmiştir.

Elizabeth Mesthenos, "Yabancılar" (ss. 179-194) başlıklı yazısında yabancıların ve mültecilerin Yunanistan'daki hukukî, sosyal ve ekonomik durumlarını ele almıştır.

Yeni Yayınlar

“Bibliyografik Ek” (ss. 195-197) kısmında Yunanistan’daki azınlıklar hakkında konferansın yapıldığı 1994 yılından sonra yayımlanmış araştırma ve incelemelerden oluşan bir bibliyografya verilmiştir.

Kitap, “Dizin” (ss. 198-203) ile son bulmaktadır.

Batı Trakya Türk azınlığı müstesna, Yunanistan’ın dinî ve etnik azınlıklarını konu edinen çalışmaların ülkemizde de neredeyse yok denecek kadar az olduğu ayrı bir gerçektir. Bu sebeple Türkiye’de, Yunanistan ve azınlıklarının sorunları ile ilgilenen kimseler, genel bir perspektif sunması bakımından kitabı aydınlatıcı ve faydalı bulacaklardır.

Bülent AKYAY*

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı.